

Ölümünün 50. yılında Dr. Adnan Adıvar'ı Anma Toplantısı İstanbul Üniversitesi, 28 Kasım 2005

Bilim tarihçisi, düşünür, siyasetçi Dr. Adnan Adıvar (1882-1955), ölümünün 50. yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı tarafından düzenlenen bir toplantı ile anıldı. 28 Kasım 2005 tarihinde Edebiyat Fakültesi Genel Kurul salonunda gerçekleşen toplantıya, Adıvar ailesinin bazı üyeleri, öğretim üyeleri, doktorlar, bilim tarihçileri ve öğrenciler katıldı. Bütün katılımcılar tarafından imzalanan toplantı posterininin, bu verimli toplantıyı geleceğe taşıyacak güzel anılardan biri olacağına şüphe yoktur.

1905 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den mezun olan Adnan Adıvar, Berlin'de ihtisasını tamamlamış, İstanbul'a döndükten sonra Tıp Fakültesi'nde müdürlük, iç hastalıkları hocalığı yapmış, Trablusgarp Savaşı'nda Hilal-i Ahmer (Kızılay) görevlisi olarak çalışmıştı. 1920 yılında eşi Halide Edip Adıvar

ile Mustafa Kemal'in yanında Milli Mücadele'ye katılmış, TBMM başkanlığı, Sıhhiye ve Dahiliye vekillikleri yapmış, Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası içinde yer almıştı. *Osmanlı Türklerinde İlim* (Paris 1939, İstanbul 1943) adlı eseri onun 1926-1939 yılları arasında Avrupa kütüphanelerinde yaptığı bilim tarihi araştırmalarına dayanır. Bertrand Russel'in *Felsefe Meseleleri* adlı eserini tercüme etmiş, 1940'lı yıllardan itibaren çeşitli gazetelerde yayımlanan yazılarını üç kitapta toplamıştır. Adıvar, matematikçi Kerim Erim'den (1894-1952) sonra Albert Einstein (1879-1955) ile görüşen ikinci Türk bilim adamıdır. Görüşme 1946 yılında Princeton'da gerçekleşen bu görüşmenin izlenimlerini Dr. Adnan Adıvar 1947'de yayımlamıştır.

Anma toplantısında, açılış konuşmalarından sonra, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, A.Adıvar'ın şahsiyeti ve çevresiyle ilişkileri hakkında bilgi verdi. Sabancı Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof.Dr. Erdal İnönü, A.Adıvar'ın gazete ve dergi yazılarından oluşan *Bilgi Cumhuriyeti Haberleri* adlı eserini tanıttı. İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof.Dr. Nuran Yıldırım ise, Adıvar'ın biyografisi hakkında bilgi verdi ve özellikle tıp tarihi ile olan ilişkisi üzerinde durdu, A.Adıvar'ı fotoğraflarla tanıttı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanı, toplantının düzenleyicisi Prof.Dr. Feza Günergun, Adnan Adıvar'ın Paris'teki bilim tarihi çalışmalarını, 1933 yılında *Isis* dergisinde yayımlanan ilk bilim tarihi makalesinden başlayarak, onun bu konudaki belli başlı yayınlarını tanıttı. Ayrıca, Adıvar ailesinin dostlarının albümlerine dayanarak, A.Adıvar'ın Halide Edip'in birlikte çekilmiş fotoğraflarını gösterdi. Halide Edip'in torunu Ömer Sayar ise Adnan Adıvar'ın özelliklerini ve onunla ilgili anılarını aktardı, aile arşivinden getirdiği görsel malzemeyi sundu.

Prof. F.Günergun'un açış konuşmasından, 2005 yılının hem A. Adıvar'ın (1992-1955) hem de A. Einstein'ın (1879-1955) ölüm yıldönümü olduğunu; bu iki bilim adamının 1947'de Princeton'da görüştiklerini ve Adıvar'ın bu görüşmenin ardından bir yazı kaleme aldığını öğrendik. Toplantının bilim tarihçileri için önemli bir yönü de, Dr. Adnan Adıvar'a Princeton Üniversitesi tarafından verilen "şeref doktoru" diplomasının İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı Prof. Dr. Muhammet Yelten tarafından tanıtılmasıydı. Bu verimli toplantıda yapılan konuşmalarının İstanbul Üniversitesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı tarafından yayımlanmakta olan *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* dergisininin 2006'da yayımlanacak Adnan Adıvar Özel Sayısı'nda okuyuculara sunulacağı haberi ise, toplantı ile ilgili bir diğer güzel gelişmeydi. (Y.Doç.Dr. Sevtap Kadioğlu).

Prof.Dr.Feza Günergun'un (Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanı) konuşması

Değerli hocalarım, Sayın konuklar, Sevgili öğrenciler,

Bildiğiniz gibi 2005 yılı, Einstein'ın görelilik, kuantum ve Brownian hareket teorilerinin temellerini atan ünlü makalelerinin yayımının 100. yıldönümüdür. Makaleler, ilk defa 1905'te, *Annalen der Physik*'te yayımlanmıştı. 2005 yılı aynı zamanda 1955'te vefat eden Einstein'ın ölümünün 50. yıldönümüdür. UNESCO, göreliliğin 100. yılı münasebetiyle, dünya çapında fizik bilimine olan azalan ilgiyi arttırmak için 2005 yılını "Dünya Fizik Yılı" olarak ilan etmişti. Türkiye dahil olmak üzere, çeşitli ülkelerde Einstein'ın çalışmalarını tanıtan çok sayıda bilimsel toplantı düzenlendi, yayınlar yapıldı, web sayfaları hazırlandı.

Türk Bilim Tarihi bakımından, 2005 yılı, 1585'de vefat eden Takiyüddin Rasıd'ın ölümünün 420. yılıdır. Astronomi, matematik, optik ve mekanik konusunda otuza yakın eser vermiş olan bu Türk bilim adamı geçtiğimiz hafta İstanbul'da bir bilimsel toplantı anıldı.

2005 yılı aynı zamanda Türk bilim tarihçileri arasında bir öncü olan ve Osmanlı dönemi bilim tarihi çalışmalarını başlatan Dr. Adnan Adıvar'ın 50. ölüm yıldönümüdür. Aralarında 3 yaş fark olan Einstein ve Adıvar, aynı yıl, 1955 yılında vefat etmiştir. Bu iki bilimi adamı, 1946 yılında Princeton'da görüştiklerinde, bu dünyayı aynı yıl terk edeceklerini ve 2005 yılında İstanbul'da yapılacak bir anma toplantısında birlikte anılacaklarını herhalde düşünmemişlerdi.

Ölümünden sonra, Dr.Adıvar için özellikle tıp tarihçileri tarafından anma toplantıları düzenlenmiştir. Dr.Adıvar, ölümünün birinci yıldönümünde (Temmuz 1956) ve on beşinci yıldönümünde (Kasım 1960) İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü tarafından düzenlenen toplantılar ile anıldı. Doğumunun 100. yıldönümüne tekabül eden 1982 yılında ise, onun anısına "Avrupa'da ve Bizde Hekim Yetiştirmenin ve Tıp Tarihinin Önemi" başlıklı bir sempozyum düzenlendi ve gıyabında kendisine "üstün hizmet berati" verildi.

Adnan Adıvar'ın Türk bilim tarihçileri tarafından anılması, bildiğim kadarıyla 2005 yılından önce gerçekleşmemiştir. Prof. Aydın Sayılı'nın Ankara'da Adıvar'ı anmak için bir etkinlik düzenleyip düzenlemediğini bilmiyorum. Adıvar'ı ölümünün 50.yılında anma fikri, 2003 yılı Mayıs ayında, Dr. Şeref Etker ile yaptığımız yazışmalar sırasında doğdu. Hatta Dr. Etker'in teklifi, Dr. Adıvar'ın anısına uluslararası bir toplantı düzenlenmesi yönündeydi. 2004 yılı sonunda düzenlediğimiz Ali Kuşçu ve Salih Zeki'yi anma toplantısında, 2005 yılının Adıvar'ın ölümünün 50. yılı olduğunu ve Anabilim Dalımızın kendisini anmak için 2005 yılı sonunda bir etkinlik düzenleyeceğini duyurmuştuk. Bu projemizi açıkladıktan sonra, Ankara Üniversitesi DTCF

Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın Mayıs 2005'te Adıvar'ı anmak için bir toplantı düzenlediğini haber aldık ve projemizin Ankara'da Dr. A.Adıvar'ın anılmasına vesile olduğu için sevindik.

Dr.Adıvar hakkındaki yayınların büyük kısmı, ölümünden kısa süre sonra, dostları tarafından yazılmış yazılardır. Son yıllarda, Ankara'da Hacettepe Üniversitesi'nde Orhan Ada tarafından geniş kapsamlı bir doktora çalışması yapılmış ve tez 2004'te tamamlanmıştır. Bu doktora çalışması, A.Adıvar hakkındaki mevcut kaynakların hemen hepsini bir araya getirmektedir. Buna rağmen, bu bilim tarihçimizin hâlâ araştırılacak ve analiz edilecek birçok yönünün bulunduğu inanıyorum. Bu mütevazı toplantının da Dr. Adıvar hakkında yeni bilgi ve belgelerin ortaya çıkmasına vesile olmasını dilerim. Toplantıya yapılan katkıları Salih Zeki toplantısı için yapmakta olduğumuz gibi, önümüzdeki yıl, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* dergisinde yayımlamayı ve Adnan Adıvar için özel bir sayı hazırlamayı planlamaktayız.

Adnan Adıvar'ı anma toplantısını, bugün Edebiyat Fakültemizin çatısı altında, değerli hocalarımızın katkısıyla gerçekleştirdiğimiz için mutluyuz. Toplantımızda konuşmayı kabul eden Prof.Dr. Erdal İnönü, Prof.Dr. Aykut Kazancıgil ve Prof.Dr. Nuran Yıldırım'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Halide Edip'in torunu Ömer Sayar'a, Ankara'dan gelerek toplantımıza katıldığı, Dr. Adnan Adıvar ile ilgili anılarını bize aktarmayı ve aile arşivinden getirdiği fotoğrafları ve kısa metrajlı filmi bize göstermeyi kabul ettiği için müteşekkirim.

Ayrıca, Halide Edip ve Adnan Adıvar çiftini yakından tanımış olan Sayın Bedriye Pars'a (Halide Edip Hanım'ın kız kardeşi Belkis Boyar'ın ve Sami Boyar'ın oğlu Prof.Dr. Bedrettin Pars'ın eşi) ve Halide İçsöz'e (Halide ve Adnan Adıvar'ın manevi evladı), anılarını ve ellerindeki fotoğrafları bizimle paylaştıkları için müteşekkirim. Halide İçsöz ile temas kurmamı öneren Prof. Dr. Celal Şengör'e de teşekkür ederim. Prof. Şengör, bugün yurtdışında olmasaydı, konuşmacılarımız arasında olacaktı. Belki daha ileri bir tarihte, kendisinden Adnan Adıvar'ı dinlememiz mümkün olur. Son olarak, toplantımızı onurlandıran siz sayın konuklarımıza, anabilim dalımız adına hoş geldiniz demek ve teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Prof.Dr. Muhammet Yelten'in (Edebiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı) konuşması

Hoş geldiniz. Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın büyük eziyetlerle oluşturulduğu toplantıya şeref verdiğiniz için hepimize teşekkür ederim. Ölümünün 50. yılında anmak için toplandığımız Dr.Adnan Adıvar çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Öncelikle bilim tarihçisi olması yönüyle dikkati çeken Adnan Adıvar aynı zamanda bir ansiklopedi kurulunun başkanı olarak başarılı bir

ansiklopedi hazırlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda tıp sahasında göstermiş olduğu gayretlerinden dolayı bir tıpçı, tıp biliminin ve tıp çalışmalarının öncüsü ve başarılı bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka özelliği de onun edebiyatçı olması yönüdür. Edebiyatçı yönünün olduğunu yakın tarihte fakültemizde bulunduğumuz bir vesika ile tespit ediyoruz. 2005 yılı Ocak ayında, Dekan yardımcısı olduğum sıralarda sayın Rektör yardımcımız Şafak Ural Bey'in beni Dekan yardımcısı olarak atamak istemesi sonucunda göreve başladığım sıralarda, arkadaşlarımız, Halide Edip Adıvar'ın odasında bıraktığı eşyaların olduğunu söylediler. O eşyaların koruma altına alınması için arkadaşlarla iş birliği yaparak bir çalışma gerçekleştirdik. Bu çalışma ile birlikte kendisinin eşyalarını koruma altına alma yoluna gittik. Eşyalar arasında şu malzemeler bulunmaktadır: Kartvizit kutusu, ağızlık, sigaralık, mühür, güneş gözlüğü, el çantası, not defteri, zarf açacağı, kitap açacağı, abajur, süs eşyası, dikiş kutusu, deri cüzdan, tabaka, sarkaç lamba, işlemeli kılıflı kitap açacağı. Bunların yanında bir de Adnan Adıvar'a ait bir onursal diploma mevcuttur. Bu onursal diploma Amerikan Princeton Üniversitesi tarafından kendisine onursal diploma olarak verilmiştir. Diploma gelişi güzel şekilde değil bir rulo içerisinde muhafazaya alınmış korunmaktadır. Biz Halide Edip Adıvar Hanımefendi'nin kıymetli, eşyaları ile birlikte bu diplomayı da nadir eserler kütüphanesi bölümü dediğimiz fakültemizin mutena köşesinde bir vitrinde sergiye açmış bulunuyoruz. Daha doğrusu koruma altına almış bulunuyoruz. Bu haberi sizinle paylaşmak için özellikle konuşmayı yapmak istedim. Arkadaşlardan rica etim, Latince olarak yazılmış olan diplomanın metni Latin Dili ve Edebiyatı bölümünde doçent olan Bedia Demiriş arkadaşımız tarafından Türkçe'ye çevrildi. Bu diploma, Adnan Adıvar'a tarih olarak 3 nisan 1947 yılında verilmiştir. Haberdarsınızdır mutlaka, çeşitli yazılar içerisinde, ona bir onursal diplomanın verildiği bildirilmiştir ama diplomanın Edebiyat Fakültesi'nde olması, Edebiyat Fakültesi için bir farklı özellik taşımaktadır. Onun için bu haberi sizlerle paylaşmak istedim. Diplomanın içerisindeki metin şu şekilde oluşturulmuş:

Princeton Üniversitesi Başkanı ve yöneticileri bu belgeyi okuyacak olan herkesi efendimiz adına selamlarlar gayret ve çaba sarf ederek iyi bilgiler öğrenmiş olanların hatta burada özellikle resmi bir diploma ile bizim üniversitemize atfedilen o çok geniş hakları göz önünde tuttuklarında hem kendileri için iyi olsun hem de başkalarının gayretine vesile olsun diye kendi değerlerine uygun mükâfatların karşılıklarını görmelerinin uygun ve tamamıyla akla yatkın olması sebebiyle ve Abdülhak Adnan Adıvar'ın sadece davranışlarında masum ve insani bilimlerde derinlemesine donanımlı bir kişi olmayıp aynı zamanda Türk edebiyatını aydınlatmada en yüksek resmi payeleri layıkıyla hak kazanacak kadar büyük ilgi kazanmış olması sebebiyle bizim bundan dolayı yukarıda bahsedilen Abdülhak Adnan Adıvar'ın sene sonunun

akademik kararlarıyla insani bilimler doktorası ve ünvanı ve derecesiyle onursal sebeple taçlandırılmasını ve bundan böyle doktor sayılmasını istediğimiz herkes tarafından bilinsin.

Bu duruma ilişkin bu parşömen üniversitemizin mührü ile karara bağlanmış ve delil olarak başkanın ve sekreterinin isimleri ile sağlamlaştırılmış olsun.

Veriliş Nassouicae Salonu'nda 3 Nisan 1947

Prof.Dr. Şafak Ural'ın (İstanbul Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve Felsefe Bölümü Başkanı) konuşması

Efendim hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum. Teşrifleriniz dolayısı ile şükranlarımı sunuyorum. Fakültemizin böylesine güzel bir toplantıda bir araya getirmiş olması dolayısıyla Felsefe Bölümü öğretim üyesi sayın Feza Günergun'a da tekrar teşekkür ediyorum. Tabii bu tip toplantıların akademik hayat içerisinde her zaman ola gelen bir önemli yeri vardır. Dolayısıyla akademik hayat içerisinde olması gereken toplantılar zaten bu tip çalışmalarını temel almalıdır ama bence Adnan Adıvar'ın ayrı bir yeri ve önemi olması gerekir diye düşünüyorum. Çünkü Adnan Adıvar Türkiye de bilim tarihi çalışmaları açısından önemli bir yer çok önemli bir yer tutuyor. Bilim Tarihinin de diğer disiplininde içerisinde tabii ki her disiplinin kendine özgü bir yeri var ama bilim tarihinde ayrı yeri olması gerektiğini düşünüyorum buna dayanak olarak da Sartre'un bir lafını biraz çevirerek yorumlayarak aktarmak istiyorum. Sartre sevmek bilmekle eşdeğerdir gibisinden bir şey söylüyor yani eğer biz bir şeyleri seviyorsak onun hakkında bilgi edinmemiz lazım bilgiyi de bize tarih veriyor bilim tarihi veriyor toplum tarihi veriyor bütün tarihler veriyor. Dolayısıyla hangi alanda olursa olsun o alanın tarihi bu açıdan o alanı kavramak o alana karşı akademik ilgiler dışına çıkıp bir takım bağlılıklarla daha verimli daha motive olmuş bir şekilde eğile bilmek için o alanın tarihine mutlaka eğilmek gerekiyor. Bilim tarihide bu açıdan Adnan Adıvar'da bu açıdan son derece önemli bir yer önemli bir isim dolayısıyla tekrar katkıları dolayısıyla bu toplantıya emeği geçen bütün meslektaşlarıma katılan siz dinleyicilere saygı ve sevgilerimi sunuyorum çok teşekkür ederim.

İnşaat Y. Müh. A. Ömer Sayar'ın konuşması*

Halide Edib'in torunundan "İnsan" Adnan Adıvar hakkında birkaç söz

Değerli İzleyenler,

Konuşmama öncelikle kendimi tanıtarak başlamak istiyorum. Ben, Halide Edip Adıvar'ın ilk eşi Salih Zeki'den olan iki oğlundan küçük olanın oğluyum. Yani Adnan Adıvar ile bir kan bağı yok, onun üvey torunuyum. Mesleğim mühendislik olduğu için, onun doktorluğu, araştırmaları, felsefi ve ilmi görüşleri, Türkiye'nin siyasi tarihindeki rolü gibi uzmanlığı gerektiren konularda görüş bildirmem elbette mümkün değildir. Ancak 11 yaşından 21 yaşına kadar ömrünün 10 yılını, yani yedide birini onunla beraber geçirmiş birisi olarak, gerek bedensel gerekse karakter oluşumu ve ruhsal açıdan devamlı değişim ve gelişim içinde olan, önce çocuk daha sonraları da bir delikanlı gözüyle doktor, bilim tarihçisi, düşünür, siyasetçi Adnan Adıvar hakkında değil

de 60lı yaşlarında insan Adnan Adıvar hakkında zannedirim bazı şeyler söyleyebilirim.

Babamın görevi nedeniyle, Adana'da yaşadığımız için ilkokulu orada bitirmiştik. Galatasaray Lisesi'ne kaydolmak üzere babam beni İstanbul'a getirdiğinde 11 yaşındaydım. Hem Babaannemi hem de Adnan Adıvar'ı aklım ererek ilk defa o zaman gördüğümü hatırlıyorum. Babaannem o sıralarda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz Edebiyatı Kürsüsünün başında idi. O günlerde hafızamda Babaannemin asık suratlı, müstebit, buyurgan, dediğim dedikçi hali, Adnan Adıvar'ın ise biraz hasta, elini devamlı kalbine bastıran, inleyen, öksüren görünümünü yer etmiştir.

Babaannemin aşırı disiplin uygulaması nedeniyle Galatasaray'ın hazırlık sınıfındaki günlerim oldukça sıkıntılı geçti. Özellikle Cumartesi ve Pazar günleri okuldan eve geldiğimde mutlaka ondan bir vesileyle azar işitirdim. Böyle zamanlarda Adnan Adıvar olaya karışmaktan çekinir, ancak hemen sonra yanıma gelerek fark ettirmeden gönlümü almağa çalışır, şakalaşır, Fransızca sorular sorar, bazen de çok sevdiği Hacı Bekir'in akide şekerlerinden verir. Böyle zamanlarda davranışları ve bakışları son derece merhametli ve müşfik olurdu. Galiba 11 yaşında bir çocuğun ruhi hali içinde onun bu tavrı şuuraltıma işledi ve orada yer etti. Bu nedenle de ileri yaşlarda Babaannemden hep çekindim, Adnan Adıvar'ı ise çok sevdim.

Adıvar ailesinin haftanın belli günlerinde gelen ziyaretçileri olurdu. Bunların bir bölümü Adnan Adıvar'ın tıp dünyasından arkadaşları ve tanıdıkları, bir bölümü ise edebiyat dünyasından yazarlar, Üniversite'den aile dostlarıydılar. Düzenli olmamakla beraber zaman zaman siyasi ve idari hüviyete sahip geçmiş ve o günkü dönemin tanınmış şahsiyetleri de gelirlerdi. Gelenler arasında tıp dünyasından Adnan Adıvar'ın jenerasyonundan dönemin ünlü hekimleri olan Neş'et Ömer'i Akil Muhtar'ı, bir sonraki jenerasyondan Profesör Kazım İsmail Gürkan ve Profesör Tefik Remzi Kazancıgil'i hatırlıyorum. Edebiyat Dünyasından Yahya Kemal Beyatlı, eski siyasilerden Rauf Orbay, zamanın İstanbul valisi Dr. Lütfi Kırdar da gelenler arasındaydı. Ziyaretçiler içinde beni en çok Rauf Orbay ile Kazım İsmail Gürkan etkilemişlerdir. Rauf Orbay, ilerlemiş yaşına rağmen deyim yerindeyse çakı gibi, son derece güçlü, gür beyaz saçlı, yalıışıklı, kısık sesli ve çok heyecanlı yapısıyla beni çok etkilemişti. İleri sürdüğü fikirlerini elini masaya vurarak yüksek sesle savunurdu.

* "Ölümünün 50.Yılında Dr. Adnan Adıvar'ı Anma Toplantısı"nda (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 28 Kasım 2005) yapılmıştır.

görmedim. Yatağının üzerinde bağdaş kurarak oturur, kolluklarını takar, özel yaptırdığı, üstü düz rhlıye benzeyen, iki tarafında kitap koyma yerleri olan alçak sehpanın üstünde, boyuna ikiye bölünmüş dosya kağıtlarına Sheaffer's marka dolma kalemiyle yazılarını eski Türkçe harflerle kaleme alırdı. Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri müdürü Cevat Fehmi Başkut, Adnan Adıvar'ın en çok sevdiği dostlarından biriydi. Cevat Fehmi de Adnan Adıvar'ı hem çok sever hem de çok sayardı. O dönemde Cevat Fehmi'nin yazdığı sosyal içerikli tiyatro oyunları çok tutulurdu. Yeni bir oyunu sahneye koyulduğunda Adıvar ailesini onu izlemeye davet eder ve onları tiyatroya bizzat kendi götürürdü. Cevat Fehmi, Adnan Adıvar'a son makalelerini bir kitapta toplamasını önerdi. Makaleler seçildi. Sıra geldi kitabın adına. O dönemde genellikle kitaptaki ilk makalenin başlığı aynı zamanda kitabın da adı olurdu. Önceleri Adnan Adıvar kitaba, çok beğendiği "Maymun diyor ki" başlıklı makalesinin adını vermeyi düşündü. Makalede önce büyük devletlere Güvenlik Konseyi'nde özel veto hakkı tanınması tenkit ediliyor ve dünyadaki baş döndürücü bir şekilde gelişen teknoloji ve bunun tahrip gücü yüksek silahlara yansması ve bir genel savaş sonrasında insanlığın kendi kendini yok etmesi anlatılıyordu. Sonuçta bir Fransız generalinin ikinci dünya savaşı sırasındaki sözlerine atfen insan ırkının atom bombalarıyla mahvedileceği ve kalan son iki uçağın birbirlerini kovalarken yakıtlarının bitmesi nedeniyle Afrika'da bir orman üzerine düşeceklerinden bahsediliyordu. O sırada bir dal üzerinde oturmakta olan iki şempanzeden erkek olan dişisine, "Gördün mü karıcığım, yeni baştan işe başlamak yine bize düşüyor" diyordu. Adnan Adıvar makalesini maymun haklıdır diye bitirmişti. Ancak sonra "Maymun diyor ki" isminden, işin içine maymunlar girince kitabın ciddiyeti kaybolur düşüncesiyle vazgeçti ve bir başka makalenin başlığı olan *Dur, Düşün* adını koydu.

Adnan Adıvar'ın Babaannem ile olan ilişkisine de bir nebze değinmek istiyorum. Evlilikleri aslında çok dengeli bir evlilikti. Daha doğrusu Adnan Adıvar o evlilikte dengeyi sağlayan unsurdur. Bir yerde hem iyi bir eş hem de yol gösteren olgun bir büyük gibiydi. Babaannemin romantik, hissi tarafını öne çıkaran, bazen sinirli davranışları Adnan Adıvar'ın düşünceli, olgun ve yumuşak tutumu ile dengelenirdi. Özellikle Adnan Adıvar'ın Babaanneme çok düşkün olduğunu söyleyebilirim. Ancak ölümünden sonra çektiği acının büyüklüğünü gördüğümde Babaannemin de eşini çok sevdiği kımısına vardım. Onun ölümünden sonra kaleme aldığı *Doktor Abdülhak Adnan Adıvar* isimli kitabındaki portre bölümünün son kısmı, samimi, yürekten ve gerçek bir mersiyedir. Adnan Adıvar'ın ölümü üzerine Babaannem aldığı iki kişilik mezardan eşinin taşına:

Tekrar mülâkî oluruz bezm-i ezelde

Evvel giden ahababa selam olsun erenler

mısralarını yazdırmıştı.

Cevat Fehmi Başkut, Adnan Adıvar için yazdığı son makalesinde: "Onun her şeyi gibi evlilik hayatı da örnek alınsa yeridir. Halide Hanımı bütün hayatı boyunca sevdi, takdir ve teşçil etti ve eminim gözünde onun hayali olduğu halde gitti. Onları yalnız içinde barındıkları aile çatısı birleştirmiyordu. Fikir ve mücadele arkadaşlığı, bu halis arkadaşlık da kopmaz bağlarla birini ötekine bağlamıştı," diye yazmıştı.

Adnan Adıvar çok tertipli bir insandı. Sabahları daima aynı saatte kalkar, mutlaka traş olduktan sonra giyinir, kahvaltısını yapar ve yatağının üzerinde bağdaş kurarak makalesini yazmaya başlardı. Ölümüne kadar son derece hasta olmasına rağmen, tıraşını da oldu, yazısını da hazırladı. Nitekim son yazısı Cumhuriyet gazetesinde ölümünün ertesi günü yayımlandı. Aynı gün Cevat Fehmi Başkut onun için yazdığı makalesinde "... Ölüm yaklaşıyor, yaklaşıyor ve bir taraftan tıp, öbür taraftan şahsına karşı beslenen derin sevgi ve saygı elleri ile göğsünden iterek onu durdurmağa çalışıyorlardı. Yazılarında kaligrafi iyice bozulmağa başlayınca etrafındakilere söyleyerek yazdırmağa başladı Tıp nihayet mağlup ve teslim oldu. Fakat o mağlup ve teslim oladı. Son yazısını yazdı, matbaaya yolladı ve gözlerini kapadı. Doktorları, bu kadar sükunet içinde ölen hasta görmedik, onun ölümü sadece daldığı uykunun devamı oldu dediler..." diyor. Bu satırlara ben de aynen katılıyorum. Adnan Adıvar özellikle genç doktorlar tarafından çok sevilirdi. Ölümünden önceki son bir sene içinde her akşam bir genç doktor gece evde nöbet tuttu. Yıllardan beri kalbi hasta idi ve doktorlar gece ani bir krizde onu yalnız bırakmak istemiyorlardı. Gece kalmak için birbirleriyle yarış ederlerdi. Zira akşam yemeklerinden sonra onunla sohbet etmek onlara büyük zevk verirdi. Kalbi çok zayıf olmasına rağmen o genç doktorlar ona o kadar iyi baktılar ki adeta kalbinin durmasına izin vermediler. Ancak sonuçta vade gelince kalbi direndi ama bu defa da eski akciğer hastalığı nüksetti, karaciğeri ve böbreği iflas etti ve kalbi de durdu.

Adnan Adıvar o tarihlerde İslam Ansiklopedisi'ni hazırlayan kurulun başkanı idi. Öğleden sonraları kurulun çalışmalarını yaptığı yere gitmek için dışarı çıkardı. Üzerinde koyu renkli ve daima ütülü bir elbise bulunurdu. Ayakkabıları daima boyalı olurdu. Bu vesile ile onun bazı ilginç saplantılarından da bahsetmek istiyorum. Yolunun üzerinde birkaç tane sandıklı ayakkabı boyacısı olduğu halde ayakkabılarını kendisi boyardı. Sebebini sorduğumda, bana "bir insanı ayak seviyeme indirerek ayakkabımı tutturmak, o insanı aşağılamak gibi geliyor, bundan hicap duyuyorum" demişti. Bir keresinde de muayenehanede doktorluk yapmaktan neden vazgeçtiğini sorduğumda, muayeneden sonra hastanın uzattığı parayı elini uzatarak almanın kendisine sıkıntı verdiğini söylemişti. En sevdiği hayvanlar eşeklerdi. Evin pek çok yerinde eşek bibloları bulunurdu. Eşekleri mazlum çilekeş ve güzel oldukları için sevdiğini söylemişlerdi.

Değerli izleyenler, bir duygumu ifade ederek sözlerime son vermek istiyorum:

Belli bir yaştan sonra insanlar galiba ileriye yönelik program ve proje yapmaktan, hayal kurmaktan vazgeçiyorlar, bunun yerine daha çok geriye dönerek geçmişin muhasebesini yapıyorlar, anılarını tazeliyorlar. Yetmiş iki yaşındaki bir kişi olarak ben de geriye dönüp baktığımda Adnan Adivar'ı alışkanlıklarında, tavırlarında karakter yapımın oluşmasında en kadar etkili olduğunu görüyorum ve onu tanımama ve onunla beraber yaşamama neden olduğu için Halide Edip'in torunu olmamdan dolayı Tanrı'ya şükrediyorum.

Sözlerime son verirken, toplantının konusu gereği uzman kişilerin ciddi, önemli ve öğretici konuşmalarından sonra benim oldukça sathi kalan sözlerimi sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkürlerimi sunuyorum.

Osman Bahadır'ın konuşması

Benim için Adnan Bey'in çok özel bir önemi var çünkü ben bilim tarihine olan tutkumu öncelikle Adnan Beyden aldım Osmanlı Türklerinde ilmini okuyarak bilim tarihine ilgi duymaya başladım ve öylece devam etti sonradan kitaplarını okuduğumda da çok büyük zevk aldım sadece fikirlerinden değil kitaplarında gördüğüm kişiliğini de çok beğendim çünkü kişiliği dünya görüşü okuduğum kitaplarından çok net olarak yansıyor burada okuduğum kitaplarından iki şey söylemek istiyorum birincisi Adnan bey sanıyorum bilim tarihine girerken burada bilim tarihine niçin girdiği üzerine bazı şeyler söylendi sanıyorum bilim tarihine girerken tarihe olan ilgisinden çok bilimin önemine olan inancıyla bilim tarihine girmişti diye düşünüyorum kitaplarından ben bu izlenimi ediniyorum nitekim biraz önce söylenen siyaset günlerinden dolayı bilimle yeterince ilgilenememiş olmasıyla ilgili sözünü de bununla bağlantılı olarak görüyorum birincisi bu yani bilimin insanlık tarihinde toplumların gelişiminde bence Adnan Bey siyasetten daha önemli görüyordu ve bu belki başka bir çok tabi ki bir çok etkenin yanı sıra sadece bu etkenle başladığını düşünmüyorum ve söylemek istemiyorum ama bu bunun önemli bir etken olduğunu düşünüyorum böylece bilim tarihine ilgi göstermiş duymuş olabilir diye düşünüyorum ikinci söylemek istediğim şeyde şu yine kitaplarından Adnan Bey'in dünya görüşünü öğreniyorum sadece bilim tarihi ile ilgili görüşlerini değil dünyaya bakışını da öğreniyoruz özellikle bilgi cumhuriyetinden haberle kitabı Adnan bey'in dünyaya nasıl baktığını gösteren çok ilginç çok zevkli ve çok önemli bir kitaptır benim bu kitaptan edindiğim izlenim Adnan Bey'in eşitliğe o günkü kendi dili ile müsavata,adalete,demokrasiye,özgürlüğe çok önem veren bir insan olduğu kitap okunduğunda hemen her bölümde bu parçada bunları görüyorum ve bunları birlikte düşünüyorum mesela müsavat içermeyen bir demokrasinin olamayacağını veya bunun olumlu olamayacağını söylüyor keza sınırsız bir bireysel teşebbüsten yana değil devletçiliği de savunuyor ve

sınırsız bireysel girişimciliğe karşı tam bunlardan benim çıkardığım sonuç özellikle bilgi cumhuriyeti haberleri kitabını kastederek söylüyorum Adnan Bey'in siyasi olarak dünya ya bakış tarzı olarak kendisi hiç öyle bir şey söylemiyor tabi hiç geçmiyor kitaplarında bu günkü deyim ile sosyal demokrat kişiliğe sahip olduğu izlenimini veriyor. Benim Adnan Bey ile ilgili söyleyebileceklerim bunlardır çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Aykut Kazancıgil da toplantıda A.Adivar hakkında bir konuşma yapmış, ancak konuşmasını ileride genişleteceğini bildirerek burada yayımlanmasını istememiştir.

Uluslararası Bilim ve Teknoloji Tarihi Sempozyumu

Istanbul, 10 -14 Mayıs 2006

“Adoption and adaptation: The travel of methods, techniques and technologies between Asia and Europe and the transformations of know-how”

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Bilim Tarihi Anabilim Dalı, 10-14 Mayıs 2006 tarihlerinde Asya ile Avrupa arasındaki bilim ve teknoloji transferinin tarihini konu alan, uluslar arası bir sempozyum düzenlemiştir. TÜBİTAK, Sevinç ve Erdal İnönü Vakfı, Sabancı Üniversitesi, Kadir Has Üniversitesi, Institut Français d'Etudes Anatoliennes'in (IFEA) katkılarıyla düzenlenen sempozyum, Prof.Dr. İlber Ortaylı'nın “Avrupa ve Bilimde Osmanlı Modernleşmesi” konusunda verdiği konferans ile açıldı. Bilimsel oturumlar İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kurul Odası'nda yapıldı.

Sempozyumda on ayrı ülkeden 29 bilim tarihçisi sunum yaptı. Sunumlarda ele alınan başlıca konular şunlardı: Matbaa ve barut teknolojileri; tuz elde etme teknikleri ve metalürji teknolojisinin Batı ve Doğu arasında yayılması ve dönüşümleri; sömürge döneminde Hindistan'da tıbbi fikirler ve teknikler; İslam tıbbının gelişmesi ve Yunan bilimi; 19. yüzyılda Mısır'da kadavra çalışmaları; Çin ile Avrupa arasında tıbbi bilginin aktarımı; İngiltere'de kullanılan geleneksel Asya ilaçları (film); Çin'de yazılı hesabanın benimsenmesi; Osmanlı'da ve Japonya'da mekanik saatler; Osmanlı'da askeri teknoloji, Avrupa bilim kitaplarından Osmanlıca'ya ve Yunanca'ya yapılan çeviriler, Asya ile Avrupa arasında teknik bilginin dönüşümü, Güney Asya'da akıl yürütme, bilim ve teknoloji, elektroterapi ile tedavi, Osmanlı-Avrupa haritacılığı.